

La pesta d'Atenes

Tit Lucreci (98-55 aC) va viure a Roma en una època de grans convulsions polítiques i socials. Caigut en la folia a causa d'un beuratge amatori, es va suïcidar als 43 anys. És autor d'una única obra en vers, *De rerum natura*, en què dona a conèixer les doctrines "físiques" d'Epicur, de Demòcrit i d'Empèdocles. A contracorrent de la seva època, maldaper mostrar com l'home es pot alliberar de la por dels déus i de la mort. Raó i ciència s'imposen, doncs, a mitologia i religió.

En el sisè i darrer llibre, Lucreci defineix els orígens i les causes de les epidèmies i, com a exemple, fa una descripció de la pesta d'Atenes, que havia delmat una ciutat superpoblada, a l'inici de la Guerra del Peloponnès (430 aC). Segons l'autor, les malalties no es deuen a una voluntat divina, sinó que es produeixen de forma "natural", perquè elements nocius volen en gran nombre dins l'aire. Llegim, doncs, què ens diu de les epidèmies, en traducció de M. Dolç per a la col·lecció "Textos Filosòfics" (ed. Laia, Barcelona 1986). Potser hi trobareu algun aspecte que ens pot fer pensar en el Covid-19.

Sobre els orígens i causes escriu: “Existeixen gèrmens de moltes substàncies que són vitals per a nosaltres i, al contrari, és innegable que gèrmens de malaltia i mort volen en gran nombre dins l’aire. Així que aquests es troben units per atzar i han infectat el cel, l’aire esdevé morbós. I tota aquesta puixança maligna i aquesta epidèmia ens arriben o [...] a través del cel, o s’eleva sovint en massa de la terra, quan la humitat del sol ateny la corrupció sota l’embat de pluges i d’asseccaments intempestius”.

Sobre l’expansió diu: “I és que, [la pesta] vinguda del fons de les contrades d’Egipte on havia nascut, després d’un llarg viatge a través de l’aire [...] es deixà caure [...] sobre tot el poble de Pandion (= els atenesos). Des d’aquest moment, tothom, a colles, era lliurat a la malaltia i a la mort”.

Sobre la simptomatologia fa un relat truculent: “Al començament, tenien el cap abrusat de foc i els dos ulls enrogits d’una brillantor tèrbola. [...] La gola negra els suava sang i [...] el canal de la veu es tancava; i rajava sang [...] la llengua, afeblida pel mal, tardava a moure’s, asprosa al tacte. Així que per la gorja la violència de la malaltia envaïa el pit i aflua al cor del malalt, [...] totes les barreres que retenen la vida s’esfondraven.

L’alè [...] escampava una olor fètida [...] i l’ànima perdia del tot les seves forces, i tot el cos defallia, ja al llindar mateix de la mort [...]. Apareixien encara molts altres símptomes de mort: [...] la respiració ràpida o forta i intermitent, el coll amarat d’un riu de suor brillant, els esputs espaiats [...], arrencats amb prou feines de la gola per una tos rauca”.

I sobre el tractament expressa: “I no existia cap remei precís per a la guarició comuna: perquè el tractament que havia permès a l’un de continuar a respirar [...], el mateix servia de perdició per a uns altres i els aprestava a la mort”.

Si adaptéssim el text a un llenguatge més periodístic, ens costaria notar massa diferències amb el que sentim i llegim aquests dies. La finalitat de l’autor era, però -no ho oblideu- mostrar que no existeixen les plagues divines.

Gemma Puigvert Planagumà (Dpt. de Ciències de l’Antiguitat i l’Edat Mitjana)

Bellaterra, a 20 de març de 2020